

tämän pariskunnan viereen ja selitti kiihkeästi jotakin. Mustasukkaisuusdraama?”

”Näin erään vasta ryhmään liittyneen naisen kiiruhtavan erään kookkaan miehen luo ja ojentavan kättään sitä kohti. Mies puolestaan ojensi kätensä melkein kuninkaallisesti ja tarttui naisen käteen, veti sen itsensä kohti ja suuteli sitä. (...) Katselin muualle, sillä pitkälinen tuijotus voidaan tulkita uhkaukseksi.”

Kuvia elävästä elämästä? Epäilemättä — toinen sitaatti vain on Lähiöravintolasta ja toinen Jane van Lawick-Goodallin teoksesta *Ystäväni simpanssit*.

Leikki sikseen, mutta jotakin perin juurin järkyttävää on siinä, että tutkijoiden täytyy tehdä kaksi vuotta tutkimusta todetakseen, että ravintolassa käy erilaisia ihmisiä ja että ”kaikki eivät suinkaan vietä siellä aikaansa iltakaupalla” (s. 75—76). Ovatko tutkijat todella astumassa viidakkoon, jonka elämästä he eivät tiedä mitään? Yksikään ihminen ei nimittäin ole niin tyhmä, että luulisi ravintoloiden olevan täynnä mustapartaista roistoja, ja nukkumalähiöistä vitsaillessaan ”unohtaisi”, että lähiöissä ei ainoastaan nukuta vaan myös ”siivotaan, pestään pyykkiä ja hoidetaan lapsia” (s. 36).

On tietysti hyvä, että ihmistä ei enää tutkita laboratorioissa kuin mitä tahansa esinettä vaan tarkkaillaan luonnollisessa ympäristössään kuin mitä tahansa järkevää olentoa. Voi kuitenkin kysyä, riittääkö tämä siirtyä. Onko ihmisen erityislaadun tutkimukselle asettamat vaatimukset otettu huomioon, kun tekstiin sinne tänne sijoitetaan pätkiä ihmisten puheista?

Todennäköisesti ei, koska esimerkiksi Lähiöravintolasta voisi rauhassa poistaa kaikki pätkät, joissa ihmiset puhuvat omin sanoin, sen informaatioarvon yhtään vähentymättä. Naisten mielestä lasten etu on tärkein, sanoo

tutkija. Näin asiasta sanoo Terttu: ”minusta lasten etu on tärkein”.

Pitäisikö ihmistieteeltä vaatia enemmän? Mikä tekee tästä ihmisten omakohtaisesta kokemuksesta tieteellistä tietoa? Sekö, että se on saatu selville ns. tieteellisin menetelmin haastattelemalla ja johdonmukaisesti tarkkailemalla?

Tutkijat ovat lähteneet ”eläytymään ja osallistumaan” (s. 9) tutkimaansa todellisuuteen, mikä ei tietysti ole helppoa. Vaikeaksi tilanteen tekee jo se, että nämä ”apinat” yllättävät tutkijansa olemalla tietoisia lähes kaikista elämänsä liittyvistä asioista. He tietävät, että ”ravintola on paha-mainainen paikka” (s. 41), että lähiössä ”elämäntavan valvonta on tehokasta”, he ovat ”tietoisia kodista” (s. 71) ja siitä, että työ on ”vieraantunutta palkkatyötä” (s. 172), he ovat jopa ”tietoisia luokkien välisestä elämäntapaerosta” (s. 193). Vain toimintastrategioiden tiedostaminen on heille liian vaikeata: toteuttaessaan näkymättömiä kulttuurisia rakenteita ”he tuskin itse huomaavat tekenevänsä mitään” (s. 206). Toisaalta ihmiset ”ovat oikullisia” (s. 163), joten on vaikea päästä perille heidän todellisista ajatuksistaan; ihmiset eivät välttämättä puhu totta, eivät kerro kaikkea, eivät tiedosta.

Näistä syistä on toki tarpeellista yrittää kehittää tieteellinen menetelmä, joka poistaa nämä ongelmat. Mutta entä jos näitä tiedonhankintaan liittyviä ongelmia ei olisi?

Jos haluaa todella tietää, mitä alkoholin käyttäjä ajattelee, ja olla varma siitä, ettei haastateltava huijaa, voi ryhtyä itse alkoholin käyttäjäksi. Tämän lähemmäksi ”suomalaista alkoholinkäyttäjää” ei enää pääse. Enää ei tarvitse turvautua ongelmalliseen haastatteluun — sen kuin vain kirjoittaa paperille, miltä tuntuu ja miten maailma jäsentyy. Vieläkö tämä tieto on tieteellistä?

Jossakin vaiheessa pitäisi ilmeisesti selvittää, halutaanko ennen kaikkea tehdä tiedettä vai tuottaa tietoa. Lapsi, joka on juuri oppinut käyttämään vasaraa, on tästä taidosta niin innoissaan, että vasaroi kaikkea vastaan tulevaa kuka pesukoneeseen. Kohteeksi kelpaa mikä tahansa — pääasia, että vasara heiluu kauniisti. Aikuiselle vasaroiminen ei enää ole itsetarkoitus; vasaraa käytetään, jos se tuottaa tuloksia. Entä tieteesä? Onko tutkijoiden oltava valmiita tutkimaan kaikkea vastaan tulevaa lähiövessoista kesä-mökkikulttuuriin? Onko saatu tieto aina vaivan arvoinen?

*

Tutkijat kirjoittavat vähemmän kunnioittavasti iskelmien sanoittajista, jotka tekevät lallerialunsa kaupallisena tilaustyönä vailla sen kummempaa taiteellista kunnianhimoa iskien ihmisten heikkoihin kohtiin ja osoittaen ”sangen hyvää perehtyneisyyttä juuri lähiöläisten elinolosuhteisiin” (s. 104). Tutkijoiden mukaan sanoittajien tarkoitus on ”suorastaan sanatarkasti kopioida sanoituksiinsa arkisia lähiöelämän tilanteita sellaisina kuin ne koetaan tavallisten lähiöeläjien ajatuksissa” (s. 110). Ettei vain osuisi pilkka omaan nilkkaan? Ketä muita tämä tutkimus palvelee kuin iskelmien sanoittajia?

Klaus Weckroth

Pitkän illan Job

Lindsten, Leo: Istuja pitkän illan. Erään juomarin kehitystarina. WSOY 1985

Leo Lindstenin Job, tekijänsä näköishenkilö, esittäytyy lukijalle

astuessaan Helsingin Rautatie-
aseman uumeniin, "kaupungin
kohdunportin sisään — aseman
wc:hen". Ensimmäiset rivit ki-
teyttävät sosiaalisen ja yksilöllisen
alistumisen/alistamisen näkö-
kulman: täydessä syöksykierteessä
olevalle alkoholistille wc:hen
epäilemättä liittyy hyvin alkupe-
räinen tuntu nöyryytyksestä sil-
loin, kun sitä ei ole kohdalla tai
siihen eivät enää riitä rahat.

Julkinen wc on anus mundi:
Sen merkityksen tietää jokainen,
joka sellaisessa paikassa, ja ni-
menomaan rautatieasemalla, on
käynyt. Seinäkirjoitukset todista-
vat, että vertausta voi käyttää
psykologisestikin. Ajan lavastuk-
sia tämä on: Olli Jalonenkin si-
joitti äskettäisen näytelmänsä
wc:hen. Yhteiskunnallisen vallan
rakenteet löytävät ilmaisunsa ih-
misen sisältä. Samanlainen lavas-
te on kapakka, ainakin Lindstenin
kapakka. Nimi "Istuja pitkän il-
lan" viittaa älylliseen ja emotio-
naaliseen etäisyydenottoon, lyyri-
seen tunnelmaankin. Itseironia
onkin keino, jolla Lindsten, tai
Job, pyrkii pysyttelemään pin-
nalla.

Lindstenin teoksensa alussa te-
kemä pääkaupungin julkisten
käymälöiden inventaari on mas-
sentava. Akateemikko Mika Wal-
tarikin toivoi muistomerkikseen
pisoaria, mutta Kyllikki Virolai-
nen ja Lenita Airisto hössöttävät
näköispatsaan puolesta. Tällai-
sella aineistolla sosiaalinen jänni-
te syntyy helposti ja groteskisti.
Rouva Virolaiseen ja hänen kir-
jalliseen salonkiinsa viitataan sa-
tiirisesti myöhemminkin: Lind-
stenin kuvaamassa Karitan sal-
ongissa ovat päällimmäisinä sa-
mat ryyppy- ja wc-ongelmat kuin
rautatieasemallakin. Ehkä todella
on niin, että aikakauslehtimäises-
ti retusoitu maailma kehittää ka-
pinaa, joka imee voimansa anaali-
suudesta ja oman ruumiin hajo-
amisesta.

Teoksen ensi sivut ovat paikan-

määrittelyä. Lähdön läheisyys ja
junien luoma yhteys maaseutuun
tekevät rautatieasemista jotenkin
lainvoimaisesti niiden ihmisten
paikan, jotka yhteiskunta on jo
ulostanut. Aamuviideltä voi käy-
dä tarkistamassa, miten asema on
monelle koti ja kohtaupaikka,
modernisti sanoen meeting place.
Sosiaalisesti liikkuvalla ja konk-
reettisestikin kodittomalle Jobille
se on näköalapaikka: Hän istuu
vessakopissaan, seinäkirjoitus
kommentoi presidentti Koiviston
Yhdysvaltain-matkaa, ja mielessä
liikkuvat valtakunnan kunnianar-
voiset kulttuuritalot; establish-
mentin pöydiltä tippuvilla mu-
ruilla eläminen on katkeroittanut
kirjailijan ja skribentin. Sosiaali-
sesti Jobin arvo on 276 markkaa:
se on depression tuoman työky-
vyttömyyseläkkeen pohjaosa.

Lindstenin metodi on kronik-
kamainen yksityiskohtien kasaa-
minen, ja kronikasta syntyy kuva,
joka on reportaasimaisesti valmis,
terävä ja niin konkreettinen kuin
kyllyksi juoneen ihmisen päivä voi
olla. Lindsten ei juuri psykologi-
soi. Vaikka nimi Job viittaa jon-
kinlaiseen eksistentiaaliseen ti-
lanteeseen, niin se kauhun rako,
joka näiltä sivuilta avautuu, syn-
tyy ihan konkreettisesta kärsimi-
sestä, kun haima ei kestä. Jobin
maailma on anekdoottimaisten
tapahtumien mosaiikki, jonka
keskellä hän etsii itselleen sosiaa-
listia tai kulttuurista merkitystä.
Suomen Kuvalehti, Kekkosen ja
satunnaisesti myös Jobin käyttä-
mä foorumi, on maksanut viheli-
äisesti kolmen aukeaman Maiju
Lassila -jutusta, ja suuttumus saa
kirjailijan jopa, "tosin juoppohul-
luutta lähenevän hybriksen tilas-
sa", soittamaan Tamminiemen
päivystäjälle, joka myöntelee. Ja
wc-maksut kipuavat jo yli kahden
markan. Mitä sitten jos rahaa ei
ole ja raadeltu vatsa ei enää tot-
tele väsynyttä tahtoa? Maailmas-
sa, jossa Job etsii (kulttuurista)
merkitystään, hän itse yhteiskun-

nallisen vallan kannalta lähenee
puhtaanapito-ongelmaa. Nöyryy-
tyksen kokemusta lukija voinee
peilailla tavoittelemalla lap-
suudenkokemuksiaan.

Käymäläinventariota tehdes-
sään Job muistaa, että Vanhan
kahvilan vessaan pääsee ilmaisek-
si kello 14:ään saakka, koska port-
saria ei silloin ole. Pelastajan ase-
maan nousee paikka, jonka myto-
logia on täynnä menneitten vuo-
sien radikalismien sankari- ja anti-
sankaritarinoita, jonka gallerian
Jobin sivupersoonana (Edvard Val-
keapää) on valloittanut Manner-
heim-maalauksillaan ja jonka
myöhemmin liekehtiessä Job ko-
kee koko ikäpolvensa unelman ja
itsensäkin liekehtivän.

Noin täsmentyy Jobin kulttuu-
rimaisema, ja niin täsmentyvät
sen ristiriidat. Mm. Vanhalle,
niin kuin Kosmokseenkin, Jobilla
on porttikielto, ties mistä syystä,
ja Mannerheim-taulujen takia va-
semmistokriitikot leimasivat hä-
net jo varhain vennamolaiseksi.
1970-luvun alun ilmapiirissä täl-
lainen leimaaminen ei tarkoitta-
nut rakentavaa toverikritiikkiä.

Kulttuurissa ja politiikassa Jo-
bille jää mahdollisuudeksi tarrau-
tua individualismiinsa ja itsenäi-
syyteensä. Ryyppäämisessä hä-
nen on porttikieltojen vuoksi siir-
ryttävä kakkoskentälle, hiukan
ydinpaikoista syrjään. Helsin-
kiläisen ravintolaelämän Bermu-
dan kolmiosta löytyy Sea Horse,
omanlajisensa helveti, jossa
Lindstenin todistuksen perusteel-
la yhteinen kiintymys alkoholiin
on jo syrjäyttänyt enimmäkseen
yliyksilölliset, poliittiset tai kulttuuri-
set ristiriidat. Tätä miljöötä
Lindsten rakentaa hiukan kepe-
äköllä lehtiproosalla, mutta ei
kuitenkaan sillä tavoin, että aivan
sortuisi lavennetun rappiojuoru-
palstan tekoon.

Juomisen tasolla tarina kulkee
tavanomaisinta prognoosia nou-
datellen. Asunnot menevät alta.
Luomisvoima rappeutuu. Lopu-

ton ryyppyputki jaksottuu limit-täin ja peräkkäin asettuvien naisten kautta. Nimi häviää äänestysrekisteristä. Oikeus räppää sakkoja milloin mistäkin. Maksa, depressio 300,41, haima, sitä rataa. Kärsimyshistoriaa kehystää boheeminen Helsinki, jossa Job on kuin mato mullassa, jatkuvasti ahtaalla, tietämättä ja jotenkin kuin yrittämättäkään tietää, tai tuntea, vitsauksiensa syitä. Luut napsahtelevat poikki, oksennus punertaa, ja Job jatkaa tuntien raahaavansa mukanaan sitä "vaeltavaa viisautta jota Waltari kuljetti Egyptistä saakka" ja joka viisauden yleiseen tapaan voi välillä melkein kadota, "olla kuin hiekkään piirretty viiva".

Juuri Waltari tuntuu olevan Jobin yksi kiinnekohta. Job havaitsee olevansa samassa iässä kuin tämä oli kirjoittaessaan Sinuheä, "kirottu nelikymppinen". Lindstenin problematiikan kannalta Waltari on kiehtova siksikin, että hänellä kirjailijana oli kaikkea sitä, mitä niin Jobilta kuin toiselta samastumisen kohteelta, Maiju Lassilalta, puuttui. Ja mestari itse oli kai ainakin puoliksi tosissaan toivoessaan muistokseen julkista pisoaaria. Suuri humanisti vip-pasi elässään myös rahaa krapulan kourissa kärsiville kollegoilleen. Mikä olisikaan Jobista sykähdytävämpää kuin poiketa kauppatorille tarpeilleen samalla kuolleen auttajansa muistoa ja viisautta kunnioittaen.

Tässä vaeltavassa viisaudessa on Lindstenin teoksen heikko kohta. Viisaus vaeltaa hetkittäin jossakin lukijan tavoittamattomissa: se on karkoitettu kuin vanheneva Sinuhe autiorannoilleen. Ehkä ratkaisu on hyväkin. Reportaasimaisuus tarjoaa aineiston, ei selitysmalleja. Intiimihistoriansa Job kätkee, aivan tätä hajoamis-kuvausta lukuun ottamatta, ja tyytyy tarjoamaan rivien välissä satiirisen kulttuurikuvan parin viime vuosikymmenen ajalta.

Raamatun Job istui tuhkakasassa, kaapi paiseitaan saviruukun palasella ja kohotti äänensä valituksiin ja syytöksiinkin. Ihan näin Lindstenin Job ei tee: hänen valituksensa ja syytöksensä on kliinisen tarkka paiseiden kuvaus. Lähestymistapa on päinvastainen kuin lähiaikojen alan miesten kirjallisuudessa on totuttu. Job oksentaa limaa ja verta, televisiossa Voitto Luukkonen selostaa Matti Nykäsen Sarajevon-menestys-hyppyä.

Omat henkivaltansa Jobillakin tietysti on. Julkisuudessa Lindsten on todennut Jobin nimen ironisoivan "uskon kautta raittiiksi" -ratkaisuja; hänellä itsellään usko tuntuu korvautuvan politiikalla, ja käsittämätön Jumala ja vitsauksia sinkoileva Saatana sulautuvat molemmat radikaaliin vasemmistolaisuuteen. Job ei tunnu kykenevän selvittämään suhdettaan aikakauden henkistä valtaa paljolti käyttäviin taistolaisiin.

Jobin tauti hahmottuu sosiaalisena, tai poliittisena. Rinnan ruumiin ja mielen hajoamisen kanssa hajoaa sukupolven unelma sosialismista, ja hajoamisen partaalla on lopulta koko vallankumouksellinen puolue. Jo vuoden 1970 vaiheilla Job tajuaa olleensa taistolaisten kannalta mennyttä miestä, ja tätä seuraava juominen näytättyy jatkuvana eksistentiaalisena matkana kauemmaksi tuosta poliittisesta valtapesäkkeestä. Selitys on yhtä uskottava kuin jokin muukin eikä ihan ainutlaatuinenkaan. Vallankumouksellisen liikkeen ainaisesta ulkojäsenyydestä Lindsten rakentaa oman lisänsä ajan tilityskirjallisuuteen. Jokainen kirja merkitsee askelta kohti suurempaa yksinäisyyttä, toteaa Job Waltarin suulla, ja kun ei enää ole sanottavaa kirjaksi asti, ei kannata kirjoittaa ja yksinäistymistään voi kasvattaa juomalla. Tämäntapaisena Lindsten pyrkii prosessin näyttämään.

Jos teoksen "alin" taso pelkis-

tyy poikki napsahteleviksi luiksi, haimaongelmiksi ja sairaaloiden letkuissa valvotuiksi piinaaviksi öiksi ja jos "ylin" taso on tälle analoginen poliittinen hajoamisprosessi, jää välimaastoon vielä se kenttä, jolla Job varsinaisesti toimii: taiteen ja kulttuurin järjestelmä. Tällä kentällä vallitsevat ranskalaisen sosiologin Pierre Bourdieun mukaan vielä julmemmat pelisäännöt kuin perinteisen käsityksen mukaan itsekkäillä eli taloudellisilla kentillä, ja näitä Jeka-Pekka Roosin Suomeen lanseeraamia ajatuksia Lindstenin todistukset tukevat. Hän nostaa rankasti esiin Tulipää-elokuvan jo aiemminkin julki tulleet käsi-kirjoitusvaiheet. Hän teki ison työn penkoessaan esiin Maiju Lassilan elämän tuntemattomia puolia. Nyt hän kokee, että elokuvaohjaajat ottivat hänen työnsä häikäilemättä käyttöönsä, pilkkahinnasta ja vielä Lassilan elämän väärentäen.

Juuri Lassilassa kiteytyy Jobin persoonan yksi erityispiirre. Suhteessaan vasemmistoon ja sen kulttuurinäkemyskiin hän on itsenäinen ja itsepäinenkin, mutta Lassilan takkiin hän asettuu asumaan: hetkin Job on Lassila. Kun juopotellessa kalsarit jäävät viikoiksi vaihtamatta, Jobin siitin tulehtuu ja hän joutuu ympärileikkavaksi. Eikö Lassilakin ollut menettää miehuutensa raivostuneen Olga Jasinskin viskatessa rikkihappoa hänen sukuelimilleen? Ja siitintä hoitavan sairaalan ylilääkärinä on vielä Lassilan kustantajan poika, siis mies, jonka isä oli avittamassa Lassilan teloitusta sisällissodan loppuselvittelyn aikaan.

Job on sidonnaisuuksissaan hiukan kuin Turun Sinapin mies: kahdesta hän ei luovu. Lassila hän lähestulkoon on, tai ainakin Lassilan paras kaveri ja ymmärtäjä, ja Pispalan seppeläinen neito, taistolaisvallankumouksen vaalea Jeanne d'Arc vie koko tol-

kun. Job rakastuu niin silmittömästi, että sitä ei uskoisi, ellei asiasta olisi ns. kulttuurijuorujen todistuksia ja Lindstenin itsensäkin aikaisempia julkisia selonteoja. Rakastunutta Jobia eivät kahlehdi mitkään säädyllisyyden tai kaupungin järjestyssääntöjen esteet, kun hän samppanjapullo toisessa kainalossa, ruusupuska toisessa ponnistelee ylös Pispalan rinteitä unelmansa luokse. Hän ei lannistu niskaan saaduista vesisangollisista, ei paikalle hälyyttyistä poliiseista, ei sakoista, ei mistään. Monomaanin itsepintaisuudella hän raivaa tietään kuvankauniin lumoojansa luokse, vaikka tietää, että ei ikinä sinne pääse. Nainen on yhtä epätodellinen kuin myöhemmillä sivuilla majoittajina ja asuinkumppaneina vilisevä naisten joukko, mutta tämä hohtaa. Lihaa ja verta oleva nainen on jäännöksettä muuttanut luomisvoimansa menettämistä pelkäävän kirjailijan muusaksi. Taistolaisuuden Job on torjunut, mutta tämän taistolaisen laulajatahden hän haluaa, ja ehkä sitä kautta takaisin myös osan poliitti-

sesta unelmastaan. Tämä ulottuvuus on selvä: nimenomaan revisionistina hän myös kokee tulleet torjutuksi, luopiomaisuutensa takia hän ei ns. saa. Kuva on tragikoominen. Lindsten asettaa Jobin jäännöksettä narrin asemaan. Job kiipeilee kattoja pitkin ja ikkunoihin, mutta muutoin trubaduurimantiikka on tästä kaukana.

”Erään juomarin kehitystarina” ei ole eikä onneksi pyrikään olemaan juomisen osalta paljon muuta kuin toteava, taudin ja sen oireita kirjaava. Lindsten ei paljon selitä. Tai vain rivien välissä, ei ”näe entistä vääristynyttä elämänsä uudessa valossa”. Silti viina hallitsee Lindstenin/Jobin ajattelua niin, että esikoiskokoelmakin näkyy konfabulaatiotilan tuloksena.

Lindstenin käyttämä kirjallinen muoto on tietysti jo ikuisuus-kysymys: kuten ei viinassa ei myöskään tunnustuksellisuudessa enää välttämättä ole mitään vallankumouksellista. Lindstenin valinta on kliinisyys, melkein tunteeton itsensä havainnointi, juo-

pon minän etäännyttäminen hiukan ironisoiden kärsiväksi Jobiksi ja juuri sellaisten anekdoottien kasaaminen, joita ihmiset juomistaan tapaavat kertoa. Jotakin ajan hahmottamistavasta kertoo jo tämä muoto: likeinen ja etäännyttävä, mukana oleva ja ironisoiva, ns. narsistinen ja lopulta senkin nurin kääntävä. Menetelmä tuo mieleen boulevardilehtien tekstin, eikä ole sattuma, että Job krapulatuskissaan pelkää näkevänsä omat toilauksensa kioskien iltapäivälehtilööpeissä. Tästä jatkuvan tapahtumisen virrasta ”muusansa menettänyt” ja ”lähestulkoon Jumalankin hylkäämä” Job lopulta sentään rantautuu. Uuden ja oman kodin löytäneen kirjailijan huoneeseen leijaa neitoperho, joka viittaa niin tulevaan kuin omaan perhosten keräilijän menneisyyteen, uuteen muusaan, luontoon ja siitä nousevaan poliittisuuteen.

Ja neitoperho istahtaa lepäämään pullon kaulalle, ja pullo on tällä kertaa iso Launeen vesipullo.

Jarmo Uusi-Rintakoski